

Спеціалізованій вченій раді К 35.052.23
у Національному університеті
«Львівська політехніка»
79008, м. Львів, вул. Князя Романа 1/3

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, завідувача кафедри криміналістики та домедичної підготовки Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ Чаплинського Костянтина Олександровича на дисертацію Кулянди Мирослави Іванівни за темою «Особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Дисертаційне дослідження виконано із надзвичайно актуальної проблематики, яке має важливе значення як для теорії кримінального процесу, так і правоохоронної практики.

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що у сучасному суспільстві права людини є важливим інститутом, за допомогою якого регулюється правовий статус особи, визначаються способи й засоби впливу на неї, межі втручання у сферу особистого життя, встановлюються юридичні та інші гарантії захисту й реалізації прав і свобод. Водночас однією із найважливіших ознак демократичної правової держави є забезпечення прав людини і громадянина. Курс на побудову в Україні такої держави передбачає визначення ефективних механізмів цього процесу.

В умовах правової держави кримінальні провадження повинні розслідуватися з дотриманням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями. Специфіка кримінальної процесуальної діяльності прокуратури та інших правоохоронних органів породжує необхідність судового контролю за її

законністю. Цей контроль, зокрема, здійснюється слідчими суддями – новітнім кримінальним процесуальним інститутом, який уведений законодавцем. Проте теоретичних і практичних напрацювань щодо його функціонування все ще обмаль. Такий стан обумовлює актуальність цього дослідження. Актуальність вирішення проблемних питань апеляційного провадження зумовлена тим, що робота судових органів характеризується значними порушеннями прав громадян при прийнятті процесуальних рішень на етапі досудового слідства. Зазначені обставини свідчать про необхідність ґрунтовного, комплексного висвітлення процесу перевірки судових рішень.

Зважаючи на це, актуальність дисертаційного дослідження Кулянди Мирослави Іванівни за темою «Особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України» не викликає ніяких сумнівів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Обраний напрям дисертаційної роботи належить до пріоритетних у галузі розвитку кримінального процесуального права, а також розбудови судової системи України. Дисертацію виконано відповідно до вимог положень Указу Президента України «Про заходи щодо подальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян» зі змінами від 29 жовтня 2003 р. № 1227/2003 (1227/2003), Державної цільової комплексної програми «Проблеми вдосконалення організації і діяльності суду та правоохоронних органів в умовах формування соціальної, правової, демократичної держави» (номер державної реєстрації 0186.0.099031). а також у межах науково-дослідної роботи Закладу вищої освіти «Львівський університет бізнесу та права».

Мета і завдання дослідження відповідно до предмета та об'єкта дослідження. Дисертанткою правильно визначено мету дисертаційного дослідження, яка полягає у комплексному аналізі актуальних питань сучасної апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих у досудових стадіях кримінального провадження.

В цілому, мета дослідження зумовила постановку й вирішення таких

завдань: 1) розкрити поняття, зміст та значення апеляційного провадження; 2) дослідити історичні аспекти становлення та розвитку апеляційного провадження в Україні; 3) провести порівняльний аналіз понять «апеляційне провадження» та «апеляційна перевірка»; 4) охарактеризувати апеляційну перевірку судових рішень, пов'язаних із застосуванням заходів процесуального примусу, що обмежують права та особисту свободу громадян; 5) розглянути процесуальний порядок апеляційної перевірки судових рішень, пов'язаних із досудовим розслідуванням кримінального провадження; 6) надати загальну психологічну характеристику апеляційного провадження в порядку судового контролю; 7) окреслити психологічний зміст діяльності учасників апеляційного провадження в порядку судового контролю.

Об'єкт і предмет дисертаційного дослідження визначено дисертанткою правильно. *Об'єктом дослідження* є суспільні правовідносини, що виникають під час апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих у досудових стадіях кримінального процесу. *Предмет дослідження* – особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України, відображені у законодавстві та юридичній літературі.

Науковим підґрунтям дисертації стали фундаментальні праці таких вчених: Т. Т. Алієва, М. І. Бажанова, Н. Р. Бобечка, О. І. Бережного, Л. О. Богословської, В. Д. Бринцева, В. Г. Васильєва, С. І. Вікторського, Л. О. Воскобітової, С. Г. Герасименка, В. Н. Глушкова, М. М. Гродзинського, Ю. М. Грошевого, М. В. Гузели, Н. В. Давидова, В. Я. Дорохова, М. В. Духовського, Ц. М. Каз, Д. П. Кисленка, Д. І. Клепкої, В. М. Ковалю, М. В. Костицького, В. В. Костицького, Е. Ф. Куцової, В. Т. Лазарева, П. А. Лупінської, В. Т. Маляренка, Є. Г. Мартинчика, М. М. Міхєєнка, І. І. Мухіна, В. В. Назарова, Г. М. Омеляненко, В. Л. Ортинського, І. Д. Перлова, О. В. Петришина, В. А. Познанського, В. К. Постовського, П. М. Рабіновича, А. В. Резона, А. К. Ріхтера, В. В. Сердюка, В. І. Сліпченка, В. К. Случевського, В. М. Хотенця, К. О. Чаплинського, П. І. Шевчука, О. Г. Шило та ін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у тому, що в дисертації, на підґрунті опрацювання наукових праць з кримінального процесуального права, оперативно-розшукової діяльності, аналізу вітчизняного і зарубіжного законодавства, узагальнення слідчої та судової практики, анкетування практичних працівників, поглиблено наукові знання щодо актуальних питань сучасної апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих у досудових стадіях кримінального провадження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що полягає в тому, що дисертація є одним із перших комплексних наукових досліджень проблемних аспектів апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих на досудовому слідстві за новітнім кримінальним процесуальним законодавством. Про наукову новизну отриманих результатів (як і про особистий внесок дисертанта в правову науку) свідчить, зокрема:

1) розроблення процедури перевірки судових рішень, прийнятих на досудовому слідстві;

2) виведення критеріїв розмежування кримінальних процесуальних понять «апеляційна перевірка» та «апеляційне провадження», а також обґрунтування доцільності їх співвідношення як локального до глобального;

3) визначення функціонального призначення апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих на досудовому слідстві, що полягає в перевірці обставин провадження, з метою виявлення судових помилок, допущених судом першої інстанції, шляхом розгляду провадження відповідно до апеляційних вимог для встановлення законності та обґрунтованості прийнятого судового рішення;

4) запропонування комплексних законодавчих змін у напрямку спрощення вимог до змісту апеляцій осіб, інтересів яких стосується судове рішення, що сприятиме ефективності апеляційного провадження тощо.

Окрім того, авторкою *удосконалено*: 1) соціально-психологічні засади апеляційного провадження в порядку судового контролю, що, зокрема, сприяє конструктивності такої діяльності та посиленню виховного впливу на учасників

кримінального процесу; 2) тлумачення терміну «апеляційна перевірка»; 3) наукові уявлення щодо переліку рішень суду, прийнятих на досудовому слідстві, які підлягають апеляційній перевірці.

У дисертації *дістали подальшого розвитку* дослідження місця апеляційного перегляду в системі кримінального судочинства; положення про контролюючу функцію апеляційної перевірки з метою досягнення законності як головного завдання правосуддя; положення про розширення обсягу норми закону, що регулює порядок перевірки ухвал суду, та обґрунтовано необхідність закріплення в окремих статтях КПК України порядку перевірки різних видів рішень суду; перелік повноважень суду апеляційної інстанції як сукупність його прав та обов'язків зі здійснення встановлених законом процесуальних дій щодо рішення, яке є об'єктом перевірки.

Враховуючи викладене, слід наголосити, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається методологічною основою проведеного дослідження. Спираючись на сучасні погляди щодо пізнання соціальних явищ, дисертантка використала низку методів пізнання обраної проблеми (діалектичний метод, порівняльно-правовий, аналіз та синтез, соціологічний метод тощо). Відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, в дисертації зазначено, які саме методи використано під час підготовки кожного з підрозділів дисертації.

Достатній ступінь обґрунтованості та достовірності висновків підтверджується і достатньою емпіричною базою дослідження. *Емпіричну базу дослідження* становлять систематизовані матеріали офіційної статистичної звітності Офісу Генерального прокурора за період 2017–2020 рр.; результати вивчення матеріалів 240 кримінальних проваджень про втечу з місць позбавлення волі або з-під варти, розглянуті судами в 2012–2020 рр. у різних регіонах України; узагальнені дані анкетувань слідчих Національної поліції (135

респондентів з Дніпропетровської, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Київської, Львівської, Миколаївської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької, Чернігівської та Чернівецької областей); огляди судово-слідчої практики, офіційні звіти та довідки, а також інший практичний матеріал підрозділів Національної поліції України та Державної кримінально-виконавчої служби України.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю, а сформульовані в ньому пропозиції сприяють вирішенню актуальних питань сучасної апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих у досудових стадіях кримінального провадження.

Матеріали та висновки наукового дослідження використовуються у: *науково-дослідній діяльності* – при подальшій розробці теоретичних питань, які пов'язані з особливостями апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі; *правозастосовній діяльності* – при провадженні досудового розслідування; *освітньому процесі* – при підготовці навчально-методичних матеріалів та при викладанні дисципліни «Кримінальне процесуальне право України».

Апробація результатів дослідження. Висновки та основні положення дисертаційної роботи оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, зокрема, на: Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українське правосуддя: здобутки та перспективи» (16 травня 2008 р., м. Чернівці); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Незалежний суд – гарантія захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина» (30 травня 2009 р., м. Чернівці); Міжнародній науково-практичній конференції «Реформування національного та міжнародного права : перспективи та пріоритети» (1–2 лютого 2013 р., м. Одеса); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання розвитку та взаємодії публічного та приватного права» (22–23 березня 2013 р., м. Львів); Міжнародній

науково-практичній конференції «Роль права та закону в громадянському суспільстві» (14–15 лютого 2014 р., м. Київ); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасне правотворення: питання теорії та практики» (31 травня – 1 червня 2019 р., м. Дніпро); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми вдосконалення законодавства та правозастосування» (25–26 жовтня 2019 р., м. Запоріжжя); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан і перспективи розвитку держави і права» (14–15 червня 2019 р., м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Пріоритети розвитку юридичних наук у XXI столітті» (12–13 квітня 2019 р., м. Одеса).

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладені у достатній кількості наукових публікацій. Зокрема, мова йде про дев'ятнадцять наукових публікацій за темою дисертації, з-поміж яких 1 – монографія, дев'ять – у наукових журналах та збірниках наукових праць, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, та одна – у періодичному виданні іншої держави; дев'ять тез доповідей на науково-практичних конференціях та семінарах.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. Структура дисертації відповідає поставленим авторкою перед собою завданням. Робота відповідає логіці наукового пошуку, зорієнтована на розкриття визначеної мети дослідження.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотацій українською й англійською мовами, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (437 найменувань на 42 сторінках) і п'яти додатків. Загальний обсяг дисертації становить 251 сторінку, з них основного тексту – 181 сторінка.

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначено її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, мету і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, наукову новизну та практичне значення

одержаних результатів, зазначено відомості про апробацію результатів дослідження, публікації автора та структуру дисертації.

У першому розділі дисертації «Загальний історико-теоретичний аналіз судового провадження в суді апеляційної інстанції» авторкою приділено увагу поняттю, змісту і значенню судового провадження в суді апеляційної інстанції. Здійснено аналіз літератури, огляд реформ, що проводяться нині в Україні, найбільш актуальною з яких є реформа судочинства, обґрунтовано, що апеляційне оскарження – це різновид оскарження судових рішень у кримінальних провадженнях, який визначається особливими умовами, предметом, формами, змістом, строками та самим порядком провадження.

Проаналізовано завдання апеляційної інстанції при перегляді кримінальних справ у порядку апеляційного провадження: не допустити виконання незаконного, необґрунтованого та несправедливого вироку; швидко виправити допущені на попередніх стадіях помилки, прорахунки та порушення; забезпечити захист і реалізацію прав, законних інтересів учасників процесу; сприяти однаковому розумінню та застосуванню законів судами першої інстанції.

Охарактеризовано історію становлення та розвитку апеляційного провадження в Україні.

У другому розділі дисертації «Процесуальні особливості сучасного провадження в суді апеляційної інстанції в порядку судового контролю» розкрито особливості апеляційного провадження як стадії кримінального процесу.

Охарактеризовано заходи процесуального примусу, що обмежують права та особисту свободу громадян, як такі, що: застосовуються винятково спеціально уповноваженими державними органами та посадовими особами; застосовуються суворо в межах кримінального провадження; застосовуються лише за наявності встановлених у КПК України підстав; є заходами державного впливу на осіб, обвинувачених (підозрюваних) у вчиненні кримінального правопорушення; мають примусовий характер, тобто обмежують деякі права і свободи громадян; носять тимчасовий характер; застосовуються винятково на підставі ухвали слідчого судді.

Розкрито процесуальні проблеми перевірки апеляційним судом судових рішень, пов'язаних із досудовим розслідуванням кримінального провадження

Досліджено підстави та порядок і особливості апеляційного розгляду рішень суду першої інстанції, пов'язаних із досудовим розслідуванням кримінального провадження. Охарактеризовано проблеми, пов'язані із оскарженням в судовому порядку бездіяльності слідчого і прокурора; рішень слідчого і прокурора про зупинення досудового розслідування, про відмову у визнанні потерпілим, про відмову у задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій, про зміну порядку досудового розслідування та продовження його згідно з правилами, передбаченими для кримінальних проваджень щодо застосування примусових заходів медичного характеру; рішень слідчого або прокурора про закриття кримінального провадження; рішень, дій чи бездіяльності слідчого або прокурора при застосуванні заходів безпеки.

У третьому розділі дисертації «Соціологічні та соціально-психологічні особливості судового провадження в суді апеляційної інстанції» зосереджено увагу на соціально-правових особливостях судового провадження в суді апеляційної інстанції.

Проаналізовано психологічні особливості судової діяльності, яка складається з пізнавальних, комунікативних і соціально-конструктивних (виховних), організаційних компонентів і має свою структуру. Оскільки в апеляційній інстанції нарада суддів з приводу ухвалення судового рішення є діяльністю формально-неформальної групи, на якій судді обговорюють проблеми, що можуть мати значення для ухвалення судового рішення на предмет їх допустимості та достовірності, відмічено, що в основі судового рішення повинна знаходитися не тільки логічна неминучість, а й моральна обов'язковість.

Проаналізовано особливості участі в апеляційному провадженні прокурора, адвоката, підсудного та інших учасників, звертається увага на вплив психогенних факторів, інтелектуальних перевантажень, конфліктних умов,

значних фізичних та психічних навантажень. Особливості діяльності обвинуваченого тут зумовлені його індивідуально-психологічними характеристиками, ставленням до пред'явленого обвинувачення, оцінкою власних дій (протиправних, аморальних, правомірних). Психологічна сторона діяльності захисника в суді апеляційної інстанції складається з трьох основних етапів: 1) формування загальної концепції; 2) розробки тактики захисту; 3) застосування (реалізація) захисту. На третьому етапі приєднується також комунікативна діяльність, що складається з таких напрямів: установлення й підтримання психологічного контакту з підзахисним; установлення психологічного контакту зі складом суду та іншими учасниками судового процесу, справляння на них психологічного впливу.

Розроблено пропозиції щодо комплексного підвищення ефективності апеляційного провадження, а саме:

1) запропоновано підвищити ефективність апеляційного провадження, шляхом законодавчого спрощення визначених вимог до змісту апеляцій осіб, інтересів яких стосується судові рішення. Доцільно передбачити можливість подання цими особами усної апеляції із занесенням її до протоколу, а також можливість подання спільної апеляції та приєднання, повністю або частково, до вже поданих апеляцій інших суб'єктів оскарження;

2) визначено перспективні напрями подальшого опрацювання проблематики дослідження, зокрема, формування психологічних засад апеляційної перевірки судових рішень у порядку судового контролю та розробку психолого-правових рекомендацій щодо вдосконалення процедури апеляційного розгляду скарг на рішення суду першої інстанції, які обмежують права і свободи громадян;

3) на підставі проведеного дослідження, запропоновано внести такі зміни до чинного КПК України: а) доповнити його новою статтею 107-1 «Протокол судового засідання»; б) доповнити КПК України новою статтею 107-2 «Розгляд зауважень на протокол судового засідання».

Ці результати дослідження вказують на те, що дисертантка вирішила

складні проблеми комплексного аналізу актуальних питань сучасної апеляційної перевірки судових рішень, прийнятих у досудових стадіях кримінального провадження.

Отже, виходячи з аналізу основної частини дисертації, можемо дійти висновку, що мета дисертаційної роботи в ході виконання дослідження була досягнута, а дисертація є завершеною науковою кваліфікаційною працею. Дисертація підготовлена державною мовою, до її оформлення принципів зауважень у офіційного опонента немає.

Проведене здобувачкою дослідження є **завершеним**, його вивчення дозволяє зробити висновок про належний рівень проведеного дослідження, за результатами котрого сформовані концептуальні теоретичні положення та практичні рекомендації.

Водночас, дисертація Кулянди Мирослави Іванівни містить **окремі положення, які мають дискусійний характер, потребують свого уточнення, конкретизації чи пояснення і можуть слугувати підґрунтям для наукової дискусії під час захисту дисертації у спеціалізованій вченій раді, зокрема:**

1. Виходячи з предмету дослідження бажано було більше уваги приділити апеляційному провадженню, як одній з форм перевірки підсумкових судових рішень (вироку, ухвали), під час якого розглядається сутність та зміст кримінального провадження загалом, тоді як апеляційна перевірка стосується лише проміжних рішень суду (ухвал), що виносяться під час досудового розслідування до ухвалення підсумкового судового рішення.

2. Досліджуючи питання апеляційної перевірки щодо ухвалених проміжних рішень з питань дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні дисертантка ґрунтовно проаналізувала положення, що стосуються досудового слідства, і водночас, не достатньо уваги приділила положенням щодо здійснення дізнання, під час якого також приймаються процесуальні рішення, що можуть бути предметом судового контролю та апеляційного провадження.

3. За загальними вимогами згідно статті 3 КПК України здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні покладено на слідчого суддю суду першої інстанції, на голову апеляційного суду чи за його визначенням на іншого суддю цього апеляційного суду. А також, згідно статті 33-1 КПК судовий контроль покладено на слідчого суддю Вищого антикорупційного суду. Ці суб'єкти, розглядаючи клопотання, скарги під час досудового розслідування одноособово та у випадках передбачених КПК України за участю сторін ухвалюють відповідні процесуальні рішення, реалізуючи функцію судового контролю. Апеляційне ж провадження здійснюється колегіально судом у складі не менше трьох суддів, і предметом його розгляду є не проміжні, а вже підсумкові судові рішення суду першої інстанції, які не набрали законної сили. У зв'язку з чим, хотілось би почути думку дисертанта чи тотожні між собою судовий контроль та апеляційне провадження, і якщо так, то у чому вони між собою співвідносяться.

4. На думку опонента, здобувачці доцільно було б окреслити основні перспективні напрями з удосконалення у вітчизняному кримінальному процесі апеляційного провадження в порядку здійснення судового контролю.

5. В авторефераті дисертації не повною мірою відображено соціологічні та соціально-психологічні особливості судового провадження в суді апеляційної інстанції.

Однак, підсумовуючи викладене вище, слід зауважити, що вказані зауваження водночас підкреслюють актуальність досліджуваної проблематики, **мають дискусійний характер та не впливають** на позитивне враження від рецензованої наукової праці.

Повнота викладеного матеріалу і обґрунтованість висновків, зроблених дисертанткою, дають підстави визнати, що дисертація Кулянди Мирослави Іванівни «Особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України» є самостійним, завершеним науковим твором монографічного характеру, а отримані нею нові важливі і обґрунтовані

результати з актуальних проблем, у своїй сукупності, в межах проведеного дослідження, пропонують вирішення складної наукової задачі з визначення особливостей апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України.

Загальний висновок. Дисертація Кулянди Мирослави Іванівни «Особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України», яка подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність, є самостійною монографічною працею.

Дисертація є актуальною, завершеною, має теоретичне і практичне значення, ряд положень наукової новизни.

Дисертація відповідає науковій спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. Текст написаний зрозумілою, юридично і літературно грамотною мовою, робота оформлена у відповідності з вимогами, які ставляться до такого роду праць. Матеріали дисертації достатньо відображені в наукових публікаціях автора.

Дисертація Кулянди Мирослави Іванівни на тему «Особливості апеляційного провадження в порядку судового контролю в кримінальному процесі України», що подана на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність є завершеною науковою роботою, виконана особисто здобувачкою у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, щодо удосконалення процедури сучасної апеляційної перевірки судових рішень, а також відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13 Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (із змінами та доповненнями), а її автор Кулянда Мирослава Іванівна, за результатами публічного захисту,

заслуговує присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук,

професор

Костянтин ЧАПЛИНСЬКИЙ

Підпис Чаплинського К.О. засвідчую:

Проректор

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Заслужений юрист України

Лариса НАЛИВАЙКО